

Radosław Gaziński

Akta miast wschodniej Brandenburgii przechowywane w Brandenburskim Archiwum Krajowym w Poczdamie

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 2, 78-87

1995

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Radosław Gaziński
Szczecin

AKTA MIAST WSCHODNIEJ BRANDENBURGII PRZECHOWYWANE W BRANDENBURSKIM ARCHIWUM KRAJOWYM W POCZDAMIE

Brandenburskie Archiwum Krajowe w Poczdamie (Brandenburgischen Landeshauptarchiv Potsdam) posiada bardzo bogate materiały dotyczące miast leżących na terenie Brandenburgii.¹ Akta miejskie zostały zgromadzone w dużej grupie rzeczowej Rep 8 (Städte und Ortschaften), którą tworzą łącznie archiwalia 64 miast. Wśród nich zachowały się materiały 12 ośrodków miejskich leżących obecnie w granicach państwa polskiego. Są to akta magistratów w: Cedyni (Zehden) 129 jednostek archiwalnych, l. 1735-1934, Gorzowie (Landsberg) 20 j.a., l. 1643-1786, 1848, 1882-1944, Górzycy (Göritz) 401 j.a., l. (1701) 1735-1924, Gubinie (Guben) 6 dok., 13 j.a., l. (1539) 1671-1705, 1786-1919, Kostrzynie (Küstrin) 3 dok., 153 j.a., l. 1388-1929, Krośnie (Crossen) 12 dok., 6 j.a., l. (1380) 1694-1834, Myśliborzu (Soldin) 40 dok., 930 j.a., l. (1517) 1553-1935, Ośnie (Drossen) 2384 j.a., l. (1540) 1542-1924, Rzepinie (Reppen) 441 j.a., l. 1574-1936, Sulechowie (Züllichau) 1740 j.a., l. 1562-1915, Sulęcinnie (Zielenzig) 14 dok., 225 j.a., l. 1635-1893 oraz Trzcieńsku Zdroju (Schönfliess) 1 dok., 886 j.a., l. (1373) 1500-1935².

Stan zachowania poszczególnych zespołów miejskich jest bardzo zróżnicowany, na co wskazuje chociażby liczba przynależnych do nich jednostek archiwalnych. W Poczdamie spotykamy bowiem zarówno szczątki zespołów (np. Krosno), jak i zespoły zachowane w znacznym procencie (np. Ośno). Większość z nich uporządkowano kierując się zasadą zachowania dawnego układu kancelaryjnego. Dotyczy to oczywiście akt, które dotrwały do dnia dzisiejszego w stopniu umożliwiającym odtworzenie ich registratury. Przykładem tak uporządkowanego zespołu są Akta miasta Ośna (Magistrat Stadt Drossen).

Materiały wytworzone przez władze miejskie zostały podzielone na dwie duże części: tzw. Starszą Registraturę (Ältere Registratur), liczącą łącznie 1534 j.a., l. (1540) 1542-1869 oraz Młodsza Registraturę (Jüngere Registratur), w której znalazło się 853 j.a., l. 1567-1924. Obie registrytury dzielą się na grupy rzeczowe, a te z kolei na podgrupy.

Starszą Registraturę tworzy 6 grup rzeczowych: Stan miasta i jego administracja (Zustand der Stadt und deren Verwaltung) 1291 j.a., l. (1540) 1542-1869, Uprawnienia panujących (Landesherrliche Regalien) 64 j.a., l. 1688-1844, Sprawy zwierzchności (Landesherrliche und Hoheits S.) 28 j.a., l. 1588-1649, Sprawy sądowo-kryminalno-finansowe i śledcze (Justiz- Kriminal- Fiskalische und Inquisitoria S.) 30 j.a., l. 1542-1845, Sprawy wojskowe (Militaria) 102 j.a., l. 1596-1844 oraz Sprawy generalnego nadzoru policyjnego (Generallandespolizei S.) 19 j.a., l. 1632-1839.

W Starszej Registraturze najbardziej interesujące akta, z punktu widzenia dziejów Ośna, znajdują się w pierwszej grupie rzeczowej. Jest ona podzielona na 15 podgrup, a mianowicie: Stan miasta (Zustand der Stadt) 148 j.a., l. 1592-1853, Sprawy rady i kamery miejskiej (Rathäusliche und Kämmeri S.) 206 j.a., l. 1595-1848, Administracja i dzierżawy dóbr kamery (Administration und Verpachtung der Kämmerieigüter) 145 j.a., l. 1614-1845, Sprawy lasów, myślistwa, granic i torfu (Forst- Jagd- Grenz- und Torf S.) 62 j.a., l. 1603-1843, Organizacja budownictwa (Einrichtung des Bauwesens) 49 j.a., l. 1665-1847, Organizacja i administracja policji (Einrichtung und Verwaltung des Polizeiwesens) 103 j. a., l. 1662-1849, Sprawy handlowe (Kommerzien- und Handels S.) 87 j.a., l. 1678-1823, Rzemiosło i cechy (Handwerks- und Innungs S.) 90 j.a., l. 1651-1851, Przemysł (Gewerbe S.) 20 j.a., l. 1699-1810, Fabryki i manufaktury (Fabriken und Manufakturen) 47 j.a., l. 1667-1806, Drobny handel (Warenhandel) 16 j.a., l. 1673-1839, Browarnictwo, gorzelnictwo i karczmy (Brau- und Branntwein S., Krugverlag) 74 j.a., l. (1540) 1542-1869, Żydzi (Juden S.) 29 j.a., l. 1701-1845, Sprawy duchowieństwa, kościelne i szkolne oraz fundacje i opieka nad ubogimi (Geistliche- Kirchen- Schul- Fundations- Armenverpflegungs S.) 213 j.a., l. 1600-1848, a także powiatowe, miejskie i prowincjonalne sejmiki oraz sprawy posłów i radnych, (Kreis- Kommunal- und Provinziallandtags- S., Herren und Abgeordnetenhaus S.) 2 j.a., l. 1805-1849.

Młodsza registrytura (Jüngere Registratur) podzielono na 7 zwar-tych grup rzeczowych, dotyczących spraw wewnętrznych miasta, oraz wydzieloną osmą, mówiącą o wyborach do samorządu miejskiego. Są

to: Daniny i podatki (Abgaben und Steuer S.) 314 j.a., l. 1610-1913, Sprawy kościelne i szkolne (Kirchen und Schul S.) 92 j.a., l. 1597-1910, Sprawy kolonistów (Kolonisten S.) 2 j.a., l. 1715-1888, Urzędnicy komunalni (Kommunalbeamte) 146 j.a., l. 1567-1910, Sprawy wojskowe (Militaria) 55 j.a., l. 1601-1917, Sprawy młynów (Mühlen S.) 11 j.a., l. 1659-1888, Nadzór policyjny (Polizei S.) 139 j.a., l. 1664-1917, wreszcie Wybory samorządu miejskiego (Stadtverordnete) 94 j.a., l. 1808-1924.

Jednostki archiwalne z zespołów szczątkowych połączono, kierując się dawnymi sygnaturami oraz analizą treści, w niewielkie grupy rzeczowe. Przykładem takiego postępowania może być sposób uporządkowania szczątków magistratu Krosno. 12 dokumentów z lat 1380-1657 ułożono w kolejności chronologicznej, a 6 zachowanych jednostek podzielono na 5 grup rzeczowych: Szpitale (Hospital S.) 2 j.a., l. (1380) 1694-1729, 1800-1812, Sprawy targowe (Markt S.) 1 j.a., l. 1725-1765, Sprawy finansowe (Kassen S.) 1 j.a., l. 1703-1791, Sprawy budowlane (Bau S.) 1 j.a., 1834 r., Drewno (Holz S.) 1 j.a., b.d.

Akta wszystkich magistratów posiadają inwentarze książkowe oraz są w znacznej części zmikrofilmowane, co oczywiście znacznie ułatwia ich wykorzystanie.

W przypadku ośrodków posiadających osobne zbiory dokumentów pergaminowych bądź papierowych, którymi w naszym przypadku są: Gubin, Kostrzyn, Krosno, Myślibórz, Sulęcín, oraz Trzcíńsko Zdrój,³ archiwiści niemieccy dokonali dodatkowej inwentaryzacji wspomnianych dyplomów. Jednocześnie sporządzili ich rejestry według schematu: data i miejsce wydania, datacja łacińska, regest dokumentu, lista świadków, podpisy i pieczęcie, rodzaj materiału, wymiary, stan zachowania oraz zapiski dorsalne (pisma na odwrotnej stronie dokumentu – *Red*). Tak opracowane dyplomy tworzą osobne inwentarze (np. Myślibórz) zaopatrzone w indeksy osobowe i rzeczowe.

Zawartość treściowa akt magistrackich, ze względu na różny stan zachowania poszczególnych zespołów, jest bardzo niejednolita.⁴ Nie ulega jednak wątpliwości, iż pobyt w Poczdamie jest niezbędny przy prowadzeniu badań nad dziejami wschodniobrandenburskich miast. Większość interesujących nas akt pochodzi z XVIII-XIX w. Ich treść można najogólniej podzielić na sprawy dotyczące: administracji i finansów miejskich, sądownictwa, gospodarki, infrastruktury, mieszkańców, szkolnictwa, życia religijnego, zdrowia i opieki nad ubogimi wreszcie spraw wojskowych.

Pierwsza z wymienionych grup treściowych dotyczy administracji

i finansów miejskich. W skład jej wchodzi przywileje miejskie (Gubin, Ośno, Myślibórz l. 1280-1649, 1749-1835), wiadomości o urządzie burmistrza oraz o wyborach na wspomniany urząd (Górzycyca, Myślibórz l. 1701, 1764-1911). Materiały naświetlają także działalność rady miejskiej, jej organizację i sposób dobierania nowych członków (Ośno, Myślibórz, Sulechów, Trzcianko Zdrój l. 1540-1565, 1596-1919). Zachowały się również dokumenty komisji działających na terenie poszczególnych miast (Ośno, Myślibórz, Sulechów, Górzycyca, Rzepin l. 1804-1929), wreszcie informacje o wyborach do sejmików powiatowych i prowincjonalnych. Osobną podgrupą są akta kamery miejskiej, jej rachunki i długi (Ośno, Myślibórz, Krosno, Rzepin, Sulęcín, Sulechów l. 1572-1883). Do dnia dzisiejszego przetrwały także spisy urzędników miejskich, ich akta personalne oraz zatwierdzenia na różne urzędy i funkcje (Ośno, Myślibórz, Sulechów, Kostrzyn l. 1553-1723, 1809-1935). Bardzo ważne są wiadomości o funkcjonowaniu administracji miejskiej. Pozostały statuty i zarządzenia wydawane przez radę miejską, jej protokoły i korespondencja (Gubin, Myślibórz, Sulechów, Ośno, Trzcianko Zdrój l. (1373) 1539-1861). Zachowały się również materiały działalności kamery miejskiej. Obejmują one zarówno rachunki miast, przychody i rozchody, rewizje kasy miejskiej, listy podatników według zamożności, jak i zarządzenia władz finansowych w sprawach podatków od spożycia (tytoniu, wina, piwa i uboju zwierząt itp) oraz opłat i danin (Gubin, Ośno, Kostrzyn, Myślibórz, Sulechów, Górzycyca, Górzycyca, Rzepin i Sulęcín l. 1556-1944). Do grupy tej można zaliczyć jeszcze zarządzenia policyjne regulujące problemy wewnętrzne miast, a mianowicie: ceny żywności, porządki na ulicach i drogach dojazdowych, kontrolę nad miarami i wagami używanymi w handlu, sprawdzanie jakości wyrobów rzemieślniczych, sprawdzanie monet będących w obiegu, cenzurę oraz włóczęgostwo (Ośno, Myślibórz, Sulechów l. 1570-1859).

Kolejna grupa materiałów archiwalnych to akta sądowe. Do dnia dzisiejszego zachowały się księgi sądów miejskich oraz materiały o organizacji sądownictwa w miastach, wreszcie kompetencjach poszczególnych sądów (Sulechów, Trzcianko Zdrój l. 1373, 1499, 1509, 1571, 1668-1861). W znacznej liczbie przetrwały akta procesowe, które między innymi dotyczą: długów, zaległych podatków, sporów o spadki, kradzieży, podziału nieruchomości itp. (Ośno, Myślibórz, Sulechów, Kostrzyn, Rzepin l. 1412-1818).

Największa ilość akt związana jest z szeroko pojętymi problemami go-

spodarki miejskiej. Zaliczyć do nich można nie tylko rozwój manufaktur, przemysłu, rzemiosła czy wreszcie handlu, ale także rolnictwa oraz leśnictwa. Bogate archiwalia o podstawach ekonomicznych interesujących nas miast można podzielić na trzy podgrupy: rolnictwo i leśnictwo, rzemiosło i przemysł oraz handel. Trzeba tu wyraźnie podkreślić, iż ośrodki wschodniej Brandenburgii należały (być może poza samym Gorzowem) do słabo rozwiniętych, stąd też znaczny był udział w ich gospodarce rolnictwa i leśnictwa.

Nic więc dziwnego, że do dnia dzisiejszego w aktach magistrackich przetrwały informacje o wielkości i pomiarach majątków ziemskich poszczególnych miast, dzierżawach niektórych pól, kontraktach dzierżawnych oraz opłatach z nich wynikających (Ošno, Myślibórz, Sulechów, Gorzów, Górzycy, Kostrzyn, Rzepin, Trzcínio Zdrój, Cedynia i Sulęcín, l. 1611-1914). Dużą podgrupę stanowią materiały o: wytyczaniu granic między parcelami, sporach granicznych, regulacjach własności chłopskiej wreszcie skargach ludności wiejskiej (Ošno, Myślibórz, Kostrzyn, Rzepin, Sulęcín, Trzcínio Zdrój i Cedynia, l. 1500, 1603-1914). Niezwykle ważne są akta dotyczące utrzymania i rozbudowy infrastruktury w folwarkach i wsiach należących do miast. Obejmują one między innymi problemy budowy dróg, mostów, grobli, młynów, konserwacji i rozbudowy zabudowań wiejskich, utrzymania i zakładania rowów melioracyjnych (Ošno, Myślibórz, Rzepin, Trzcínio Zdrój, Sulęcín, l. 1565, 1665-1919). Interesujące są wreszcie inwentarze miejskich folwarków, problemy zarządzania nimi, zakupy nowych gruntów oraz osadzanie na nich kolonistów z zewnątrz (Ošno, Myślibórz, Sulechów l. 1704-1850). Zachowały się wreszcie informacje o klęskach nawiedzających własność miejską: pożarach, powodziach, pomorach bydła, nieurodzajach bądź stratach wojennych.

Osobne materiały dotyczą lasów miejskich. Zawierają one między innymi wiadomości o obszarach i granicach lasów należących do poszczególnych miast, ich dzierżawach i eksploatacji, taksach leśnych, pozysku drewna wreszcie kontraktach na jego sprzedaż (Ošno, Myślibórz, Sulechów, Krosno, Rzepin, Trzcínio Zdrój, l. 1574-1889). Wiele jednostek archiwalnych wiąże się z szeroko pojętym nadzorem nad lasami oraz pielęgnacją drzew. Wymieniają one urzędników leśnych, zakresy ich obowiązków, dotyczą remontów leśniczówek, a także porządków w lasach, znakowania i sadzenia drzew, wreszcie zabezpieczeń przeciwko pożarom oraz wypadków w lasach (Ošno, Myślibórz, Trzcínio Zdrój l. 1735-1852). Sporo informacji można również znaleźć o myślistwie, dzierża-

wach i kontraktach łowieckich, dochodach z łowiectwa oraz walce z kłusownictwem (Ošno, Myślíbórz, Sulechów, Rzepin, l. 1738-1875).

Duża grupa akt związana jest z rzemiosłem i przemysłem w miastach wschodniej Brandenburgii. Zachowały się przywileje cechowe, materiały mówiące o organizacji i życiu wewnętrznym w poszczególnych cechach, informacje o wędrownkach uczniów oraz egzaminach mistrzowskich. Dotyczy to między innymi organizacji: browarników, piekarzy, rzeźników, gorzelników, cieśli, pończoszników, garbarzy, sukienników, rybaków i aptekarzy (Ošno, Myślíbórz, Sulechów, Górzycy, Gubin, Gorzów, Sulęcín, Cedynia, Rzepin, Trzcínsko Zdrój, l. 1562-1935). Znaczna liczba jednostek archiwalnych wspomina o rozwoju przemysłu manufakturowego. Mamy więc wiadomości o młynach, garbarniach, papierniach, drukarniach, cegielniach, farbiarniach, manufakturach sukienniczych i magazynach wełny (Ošno, Myślíbórz, Sulechów, Górzycy, Kostrzyn, Trzcínsko Zdrój, l. 1667-1914). Osobno potraktowano hodowlę jedwabników, wydobycie torfu, czy też warzelnictwo soli (Gubin, Ošno, Sulechów, Kostrzyn, Trzcínsko Zdrój, l. 1560-1561, 1738-1880).

Istotną częścią gospodarek miast wschodniobrandenburskich był handel. W aktach magistratów przechowywanych w Poczdamie znajdują się materiały dotyczące zarówno wymiany lokalnej, jak i handlu o dalszym zasięgu. Zachowały się tabele cen żywności, wiadomości o codziennym handlu produktami spożywczymi oraz cotygodniowych i corocznych jarmarkach (Krosno, Ošno, Myślíbórz, Górzycy, Kostrzyn, Rzepin, Cedynia, Trzcínsko Zdrój, l. 1704-1914). Szczególnie dużo jednostek archiwalnych wspomina o handlu zbożem, jego cenach, rachunkach za dostarczone ziarno, deputatach zbożowych, zakazach przywozu zboża z Polski oraz kompanii handlującej ziarnem na Odrze i Elbie (Ošno, Myślíbórz, Sulechów, l. 1678-1824). Pozostały także akta o obrocie innymi towarami: tytoniem, solą (w tym z Polską), wełną, sukniem, płótnem, przędzą, siemieniem lnianym, bydłem, winem (głównie zielonogórskim), drewnem, piwem oraz rybami (Krosno, Gubin, Ošno, Myślíbórz, Sulechów, l. 1678-1823, 1832-1833). Bardzo liczne są materiały statystyczne, w których określano zarówno wielkości obrotów, jak i ceny poszczególnych towarów (Ošno, Myślíbórz, Sulechów, l. 1750-1834). Osobna podgrupa dotyczy problemów transportu towarów na bliższe lub dalsze trasy, na przykład na Śląsk (Ošno, Myślíbórz, Krosno, l. 1673-1839).

Zachowała się także grupa akt mówiących o infrastrukturze interesujących nas miast. W jej skład wchodzi materiały informujące o re-

montach starych i budowie nowych domów mieszkalnych oraz budynków komunalnych: ratuszy, wag miejskich itp., wreszcie zagospodarowaniu piwnic w miastach (Sulechów, Krosno, Rzepin, Trzcieńsko Zdrój, Sulęcín, Gubin, Kostrzyn, Ośno, Myślíbórz, l. 1641, 1665-1915). Inne akta dotyczą konserwacji klasztorów, domów zakonnych, a także murów miejskich – czasami ich rozbiórek – (Gubin, Sulechów, l. 1468, 1542, 1780-1915). Wiele jednostek archiwalnych wspomina o budowie kanalizacji, wodociągów, gazociągów, elektryfikacji oraz przebudowie chodników i nawierzchni ulic (Gubin, Ośno, Sulechów, Rzepin, Sulęcín, l. 1740-1942). Zachowały się też zezwolenia budowlane oraz protokoły komisji budowlanych (Ośno, Sulechów, Górzycy, l. 1760-1924). Są wreszcie materiały o budowie mostów, linii kolejowych i dworców (Sulechów, Rzepin, Sulęcín, l. 1843-1903).

Na kolejną grupę tematyczną składają się problemy ludności miejskiej. W archiwum poczdamskim przechowuje się między innymi wykazy osób posiadających prawa miejskie, tabele świeżo awansowanych do stanu mieszczańskiego, księgi kupieckie, testamenty wreszcie spisy całej ludności miast (Gubin, Ośno, Myślíbórz, Sulechów, Górzycy, Trzcieńsko Zdrój, l. 1615-1871). Osobnego potraktowania wymagają archiwalia dotyczące zarówno stałej emigracji mieszkańców interesujących nas ośrodków, jak i czasowego ich pobytu za granicą oraz napływu kolonistów z zewnątrz (Ośno, Sulechów, Myślíbórz, Gorzów, Rzepin, l. 1643, 1712-1793, 1804, 1817, 1823-1911). Interesujące są także materiały dotyczące towarzystw i organizacji działających na terenie poszczególnych miast, na przykład towarzystw przeciwpożarowych, gildii strzeleckich itp. (Ośno, Myślíbórz, Sulechów, Trzcieńsko Zdrój, Cedynia, Sulęcín, l. 1706-1910). Stosunkowo dużo akt zachowało się o ludności żydowskiej, żyjącej w miastach wschodniej Brandenburgii. Wśród wspomnianych dokumentów przeważają prawa i przywileje nadawane Żydom przez królów pruskich, spisy członków gmin żydowskich, wybory do władz gminnych, napływ Żydów z zewnątrz oraz ich stosunek do państwa pruskiego (Ośno, Myślíbórz, Górzycy, Trzcieńsko Zdrój Sulęcín, Rzepin, l. 1710-1891).

Kolejna grupa rzeczowa to archiwalia dotyczące kościoła, szkolnictwa, zdrowia i opieki nad ubogimi. Do naszych czasów dotrwały między innymi wiadomości o zgromadzeniach zakonnych i klasztorach położonych na terenie miast, kościołach miejskich, nauczaniu religii, ceremoniach ślubnych, chrzcinach i pogrzebach (Górzycy, Gubin, Ośno, Myślíbórz, Sulechów, Kostrzyn, Rzepin, Trzcieńsko Zdrój, Sulęcín, l. 1468,

1542, 1611-1912). Wiele jednostek archiwalnych ukazuje nam stronę ekonomiczną kościoła, wspominając o remontach i budowie kościołów, kosztach ich utrzymania, sprawach finansowych duchowieństwa, dzierżawach dóbr kościelnych oraz uposażeniu poszczególnych świątyń (Ošno, Myślibórz, Sulechów, Kostrzyn, Rzepin, Trzcíńsko Zdrój, Sulęcín; Górzycyca, l. 1597-1912).

Szkolnictwo jest reprezentowane przez materiały mówiące o remontach i budowie szkół oraz zakładaniu nowych szkół elementarnych (Ošno, Myślibórz, Sulechów, Górzycyca, Kostrzyn, Rzepin, Trzcíńsko Zdrój, Cedynia, Sulęcín, l. 1622-1910). Wiele z nich dotyczy spraw nauczycieli, ich zatrudniania, uposażenia, mieszkań, a ponadto wyborów rektorów szkół miejskich, reform szkolnych, systemu przyznawania stypendiów, wreszcie seminarium nauczycielskiego (Ošno, Myślibórz, Sulechów, l. 1667, 1771-1898). Zachowały się również akta personalne nauczycieli szkół miejskich (Ošno, Myślibórz, Sulechów, l. 1820-1931). W miastach wschodniej Brandenburgii prowadzono rozległą działalność charytatywną. Pozostało po niej sporo interesujących materiałów, które dotyczą na przykład szpitali miejskich, sposobów finansowania ich działalności, remontów budynków szpitalnych, administracji oraz dóbr ziemskich należących do poszczególnych szpitali wreszcie samej opieki nad chorymi (Krosno, Ošno, Myślibórz, Sulechów, Kostrzyn, Trzcíńsko Zdrój, Sulęcín, l. 1380, 1596, 1600-1912). Sporo akt związanych jest z istnieniem w interesujących nas ośrodkach fundacji dobroczynnych, domów sierot i ubogich. Sprawy biednych to przede wszystkim organizacja pomocy finansowej, zakupy żywności oraz wsparcie pieniężne wybranych rodzin (Ošno, Myślibórz, Sulechów, Kostrzyn, Trzcíńsko Zdrój, l. 1681-1898). Do dnia dzisiejszego pozostało sporo akt personalnych osób, którym udzielono wsparcia (Ošno, Sulechów, Myślibórz, l. 1764-1779, 1820-1856). Interesujące są archiwalia po komisjach sanitarnych, zarządzenia przeciwko cholercie oraz innym epidemiom, wreszcie informacje o walce z plagą wścicklizny (Myślibórz, Sulechów, Rzepin, l. 1610, 1734-1911).

Ostatnią dużą grupą rzeczową są sprawy wojskowe. Znalazły się tu przede wszystkim materiały mówiące o kosztach, jakie ponosiły wschodniobrandenburskie miasta w wyniku obciążeń na rzecz wojska oraz samych wojen. Stosunkowo niewiele jednostek pochodzi z czasów elektorских. Dotyczą one głównie żywności i kwater dla wojska (Ošno, Myślibórz, l. 1596-1683). Natomiast bardzo duża grupa akt wiąże się z okresem wojny 7-letniej. Są to głównie archiwalia mówiące o kosztach po-

bytu w miastach wojsk rosyjskich i austriackich, wyrządzonych przez nie szkodach, narzuconych kontrybucjach i podatkach oraz skonfiskowanej żywności (Kostrzyn, Ośno, Myślibórz, Sulechów, Sulęcín, l. 1757-1762). Znaczna część materiałów dotyczy okresu napoleońskiego. Znajdują się tu wiadomości o garnizonach francuskich, kosztach ich utrzymania, przemarszach wojsk francuskich, kontrybucjach i zakładaniu lazaretów (Kostrzyn, Ośno, Myślibórz, Sulechów, Trzcíńsko Zdrój, Sulęcín, Cedynia, Górzycy, l. 1806-1814). Zachowały się także informacje o regulacjach długów po wojnach napoleońskich, naprawach zniszczonych budynków, a także odszkodowaniach wojennych (Ośno, Myślibórz, Sulechów, Rzepin, Górzycy, Trzcíńsko Zdrój, Sulęcín, Cedynia, l. 1808-1852). Interesujące są dokumenty o jeńcach, najpierw rosyjskich, a potem francuskich, tworzeniu przez mieszczan kompanii obrony terytorialnej (Ośno, Myślibórz, Sulechów, Trzcíńsko Zdrój, l. 1813-1815). Stosunkowo niewiele materiałów dotyczy garnizonów po wojnach napoleońskich. Przeważają w nich archwalia mówiące o wytyczaniu nowych placów ćwiczeń i parad, kwaterach, budowie magazynów prochowych, kasynach, wreszcie o mobilizacjach obrony krajowej (Ośno, Myślibórz, Sulechów, Górzycy, Rzepin, Trzcíńsko Zdrój, Cedynia, Sulęcín, l. 1821-1828, 1843-1935).

Oczywiście, powyższe omówienie zawartości treściowej akt magistrackich z obszaru wschodniej Brandenburgii przechowywanych w Brandenburskim Archiwum Krajowym w Poczdamie nie wyczerpuje rozległych problemów występujących we wspomnianych materiałach. Zarysowano właściwie jedynie główne grupy tematyczne. Badając problemy wschodniobrandenburskich miast nie można ograniczyć się tylko do samych magistratów. Wiele materiałów dotyczących interesujących nas ośrodków znajduje się w przechowywanej również w Poczdamie Nowomarchijskiej Komorze Wojenno-Skarbowej. Wymaga ona jednak ze względu na swą wartość oraz wielkość osobnego omówienia.

Przypisy

1. Niniejszy artykuł jest wynikiem pobytu autora w Brandenburskim Archiwum Krajowym w Poczdamie w listopadzie 1993 r. Porównaj także: Übersicht uber die Bestände des Brandenburgischen Landeshauptarchivs Potsdam, t. I, Weimar 1964.
2. Akta miast wschodniej Brandenburgii uległy rozproszeniu pod koniec II wojny światowej. Część materiałów została wówczas zniszc-

czona. Poza Poczdamem archiwalia wyżej wymienionych magistratów znajdują się w Archiwum Państwowym w Szczecinie: Akta miasta Myśliborza 368 j.a., l. 1733-1936 i Akta miasta Trzińska Zdroju 1608 j.a., l. 1712-1943 oraz w oddziale szczecińskiego archiwum w Gorzowie Wlkp. akta miast: Gorzowa 14755 j.a., l. 1316-1945, Kostrzyna 1 j.a. l. 1696-1703, Drezdenka 2355 j.a. l. 1720-1935, Frankfurtu 144 j.a. l. 1849-1943, Strzelec Kraj. 7 j.a. l. 1730-1804. i Ośna Lub. 575 j.a. l. 1652-1943.

3. Gubin 6 dok., l. 1437-1675, Kostrzyn 3 dok., l. 1548-1643, Krosno 12 dok., l. 1380-1657, Myślibórz 40 dok., l. (1281) 1317-1834, Sulęcín 14 dok., l. 1631-1734, Trzińsko Zdrój 1 dok., 1398 r.
4. Przy omawianiu zawartości treściowej akt magistrackich główny nacisk położono na materiały najważniejsze dla dziejów poszczególnych ośrodków.

